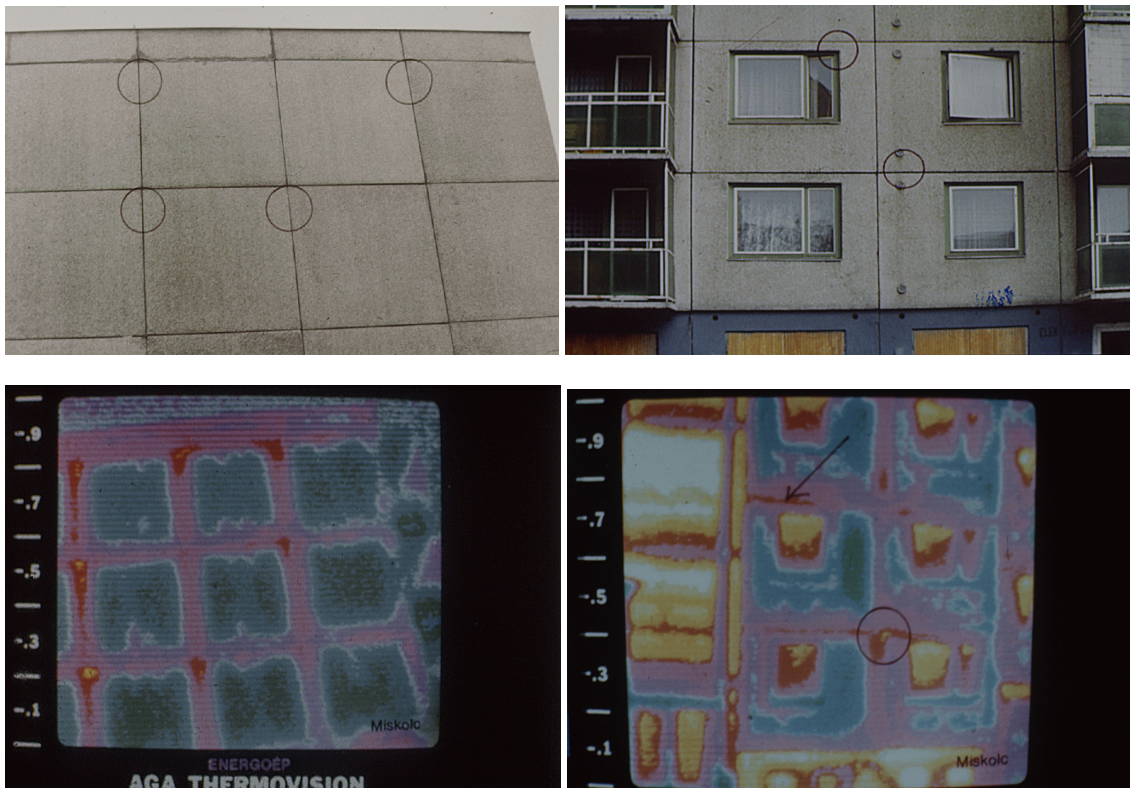

Mi legyen a panellel?

Hazánkban a 60-as és 70-es évek óta tömérdek olyan házgyári panelos lakóépület üzemel, amelyek - attól függően, hogy az épületszerkezeteket, a helyiségeket, vagy az épületet minősítjük – állagvédelmi, hőérzeti és fűtési energiatakarékosági szempontból egyaránt kritikán aluli minőségűek. Az alkalmatlanság jegyei:

- **Állagvédelem:** a homlokzati panelek ebben az időben kerületük mentén és a panelcsatlakozásoknál csökkentett vastagságú (20-30 mm) hőszigeteléssel készültek, aminek következtében ezeken a falszakaszokon a belső felületi hőmérséklet időszakosan a harmatponti hőmérséklet alá csökken, páralecsapódás következhet be és ez elősegíti a penészkárok keletkezését. Ezek először a legfelső szinti sarokhelyiségekben jelentkeznek. Az építéshelyszínen hőszigetelt panelkapcsolatoknál esetenként különösen kedvezőtlen a helyzet (1 - 8. képek). A közbenső és legalsó szinteken valamivel jobb a helyzet, ám a nyílászárók felett és a padlólabazatoknál így is előfordul penészesedés (9. és 10. képek).

1, 2, 3, 4 képek

5, 7, 8, 9, 10 képek

- **Hőérzet:** részben az előzőek miatt, részben a szabályozatlan fűtési és szellőzési rendszerek, és a nagy légáteresztésű homlokzati nyílászáró szerkezetek miatt jelentős mértékű túlfűtés szükséges az elfogadható komfortfokozat eléréséhez. Ráadásul a fűtési rendszer szabályozatlansága miatt ez térben (legfelső és legalsó szintű lakások, sarokhelyiségek, közbenső szintű lakásai, stb.) is változó: van, ahol télen állandó szellőztető-hűtés szükséges, míg ugyanakkor máshol az épület túlfűtése is alulfűtést eredményez.
- **Fűtési energiatakarékosság:** részben az előzőek miatt, részben a távfűtés alacsony hatásfoka miatt, főként pedig az alulhőszigetelt, hőhidas épülethatároló szerkezetek (2. és 7. képek) miatt a fűtési energiafogyasztás mai szemmel és pénztárcával szinte elviselhetetlenül magas.

Ezek a 30-40 éves házak vagy **bontásra**, vagy **felújításra** érettek. Előbbi megoldás nálunk egyenlőre aligha elképzelhető, utóbbival kapcsolatban pedig számos olyan elképzelés, terv, pályázat is előkerült, amelyek egyike-másika vagy elfogadhatatlan (veszélyes), vagy legalábbis nem kellő hatékonyságú. Ilyenek a következők:

Felújítás (csak) ablakcserével

Tény, hogy a kiváló légzárású mai nyílászáró szerkezetek beépítése a fűtési hőigény csökkenése szempontjából hatékony módszer (1. és 2. táblázatok), és akár lakásonként is elvégezhető, csak hogy szabályozható (és a lakást használó szellőztetési szokásaitól független) szellőztetés híján megnő a penészkárosodás veszélye (relatív páratartalom növekedése – gyakoribb páralecsapódás a hőhidas falszakaszokon). **Nem megoldás az állagvédelmi és hőérzeti igények kielégítésére.**

Felújítás (csak) a fűtés korszerűsítésével

Tény, hogy energiatakarékossági szempontból ez is hatékony módszer (1. táblázat), de minden magyarázat nélkül is nyilvánvaló, hogy **nem megoldás az állagvédelmi és hőérzeti igények kielégítésére**. Nemrég egy (távhő-lobbys) ember azt mondta a televízióban (majd utána egy napilapban is közzétette), hogy az utólagos hőszigetelés 150 (százötven!) év alatt térül meg, míg a távfűtés korszerűsítése csupán 2-3 év alatt (...)

Felújítás ablakcserével és a fűtés korszerűsítésével

Nyilvánvalóan hatékonyabb, mint az előző két módszer (1. és 2. táblázatok), de állagvédelmi és hőérzeti szempontból ez is **alkalmatlan**.

Felújítás belső oldali hőszigeteléssel

Lakásonként is végezhető, de igen veszélyes megoldás, mivel 2-3 cm-nél vastagabb hőszigetelés beépítése esetén az eredeti belső felület hőmérséklete télen időszakosan a harmatponti hőmérséklet alá süllyedhet, és ekkor a penészképződés ráadásul egy „takart”, nem látható felületen indul meg – majd később a hőszigetelő táblák csatlakozási vonalai mentén átüt, megjelenik a belső felületképzésen.

Felújítás (csak) az épülethatároló szerkezetek külső oldali hőszigetelésével

Nem írnám le, hogy egyáltalán van ilyen képtelen megoldás, de egy országos energetikai pályázaton (amelyben az egyetlen követelmény egy csekély mértékű éves fűtési energia-megtakarítás kimutatása volt) számosan nyerhettek ezzel (akár egy családi ház 35 m²-es véghomlokzatának utólagos hőszigetelésével is...). A módszer a hőhid-hatás csökkentésére alkalmas, de csak akkor, ha valamennyi épülethatároló szerkezetre kiterjed (11. kép – külső fal és lapostető hőszigetelése).

11. kép

Felújítás a homlokzati nyílászárók és a panelcsatlakozási hézagok tömítésével

Ilyen pályázattal is lehetett vissza nem térítendő támogatást nyerni. Ami a nyílászárókat illeti, ez sokszor nem is lehetséges (kiváltképpen a korai panelos épületek forgó nyitásmódú ablakai esetében), a hosszú élettartamú, külső hatásoknak is kitett tömítés anyagát és beépítési módját pedig még nem találták ki.

Akkor mi is a tennivaló?

Meggyőződésem, hogy racionális megoldást csak az **épületek teljes** („komplex”) **felújítása** jelenthet, azaz:

- a fűtött helyiségcsoportokat határoló szerkezetek külső oldali hőszigetelése,
- a homlokzati nyílászáró szerkezetek cseréje,
- a fűtés korszerűsítése, szabályozhatósága, és
- a helyiségek szabályozott szellőztetésének megoldása.

Hogy ez milyen eredményt hozhat, arra itt két, 1974-ben tervezett, a 2. és 7. képek szerinti panelokkal épült, 11 lakószintes, 44 lakásos pontház (12. kép) vizsgálati eredményei (1. táblázat), valamint egy 5 lakószintes, 20 lakásos sorház (13. kép) vizsgálati eredményei (2. táblázat) szolgálnak példakul. A vizsgálatok egy közelítő pontosságú számítógépes épületenergetikai program segítségével készültek, de a tendencia és a hatékonyság érzékeltetésére ezek is megfelelnek.

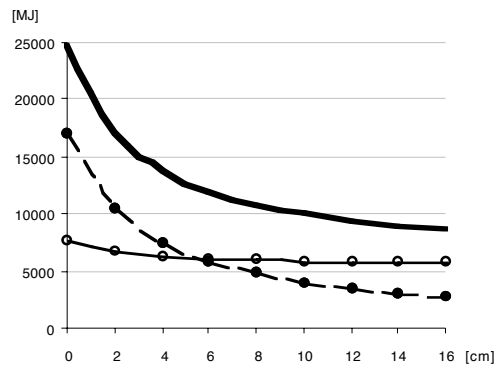
11 szintes 44 lakásos pontház	Határoló szerkezetek hőátbocsátási tényezője (W/m ² K)				Átl. lég- hőm (°C)	Lég- cse- re- sz. (1/h)	Fű- tés szab.	Fű- tés ha- tás- fok (%)	Hő- szük- ség- let (kW)	Éves fűtési fogy. (kWh) m ² ,év	Éves fűtési költsé- g Ft m ² ,év
	hőszigetelés vastagsága (cm)										
	Külső fal	Lapos tető	Sz.sz. födém	Belső fal							
Meglévő állapot	1,20	0,60	1,00	1,50	26	2,0			311	302	1925
	-	-	-	-							
Csak ablakcsere	1,20	0,60	1,00	1,50	23	1,0	Lassú	65	228	154	981
	-	-	-	-							
Csak hőszigetelés	0,26	0,21	0,45	0,70	23	1,8			219	143	912
	12	10	5	3							
Csak fűtéskorszerítés	1,20	0,60	1,00	1,50	22	2,0			303	228	1262
	-	-	-	-							
Ablakcsere + fűtéskorszerítés	1,20	0,60	1,00	1,50	22	1,0			217	131	721
	-	-	-	-							
Ablakcsere + fűtés korszerítés + hőszigetelés	0,36	0,29	1,00	1,50	21	0,8	Átla- gos	75	150	65	360
	8	6	-	-							
	0,36	0,29	0,5	0,70							
	8	6	4	3							
	0,30	0,24	0,5	0,70							
	10	8	4	3							
	0,30	0,21	0,45	0,70							
	10	10	5	3							
0,26	0,21	0,45	0,70								
12	10	5	3								

12. kép – 1. Táblázat

5 szintes 20 lakásos sávház	Határoló szerkezetek hőátbocsátási tényezője (W/m ² K)				Átl. lég- hőm (°C)	Lég- cse- re- sz. (1/h)	Fű- tés szab.	Fű- tés ha- tás- fok (%)	Hő- szük- ség- let (kW)	Éves fűtési fogy. (kWh) m ² ,év	Éves fűtési költség Ft m ² ,év
	hőszigetelés vastagsága (cm)										
	Külső fal	Lapos tető	Sz.sz. födém	Belső fal							
Meglévő állapot	1,20	0,60	1,00	1,50	26	2,0			175	304	1936
	-	-	-	-							
Csak ablakcsere	1,20	0,60	1,00	1,50	23	1,0	Lassú	65	118	150	952
	-	-	-	-							
Csak hőszigetelés	0,26	0,21	0,45	0,70	23	1,8			119	152	964
	12	10	5	3							
Csak fűtőkorszerűsítés	1,20	0,60	1,00	1,50	22	2,0			162	230	1270
	-	-	-	-							
Ablakcsere + fűtőkorszerűsítés	1,20	0,60	1,00	1,50	22	1,0			115	133	733
	-	-	-	-							
Ablakcsere + fűtés korszerűsítés + hőszigetelés	0,36	0,29	1,00	1,50	21	0,8	Átla- gos	75	80	70	385
	8	6	-	-							
	0,36	0,29	0,5	0,70							
	8	6	4	3							
	0,30	0,24	0,5	0,70							
	10	8	4	3							
	0,30	0,21	0,45	0,70							
	10	10	5	3							
0,26	0,21	0,45	0,70								
12	10	5	3								

13. kép – 2. táblázat

A táblázatok adatai igazolják, hogy a panelos épületek valóban hatékony revitalizációja csak teljes felújítással lehetséges, a felújítási elemek külön-külön csak részmegoldásnak tekinthetők és nem csak a hatékonyság, hanem az esetleges káros következmények miatt is. A teljes felújítás eredményei egyébként még a mai magyar nézőpontból meglehetősen szigorúnak tűnő, 2000 évi német energiatakarékosági rendelet fűtési energiafogyasztásra vonatkozó követelménynek (max. 70 kWh/m², év) is megfelelnek. A táblázatból nem tűnik ki az, hogy a felújítás során – éppen a nagy légzárású új ablakok és erkélyajtók miatt - gondoskodni kell a hőérzeti és állagvédelmi szempontból megfelelő (légcserre 0,6 – 1,0 1/h), szabályozható helyiség (lakás) szellőzésről is, viszont ennél intenzívebb szellőzés jelentős fűtési energiavesztéséget jelenthet (14. kép).

Transzmissziós (- - - - -), szellőzési (-o-----o-) és összes (————) energia-megtakarítás a hőszigetelés vastagságának függvényében

14. kép

Azt is tudni kell, hogy a teljes felújításhoz tartozna a lakótelepi környezet átalakítása is, amelyről számos sikeres és meggyőző külföldi példa tanúskodik, és ebben a kiadványban néhány meg is jelenik (Molnár Tamás cikkében). De ide tartozhat az épülethomlokzatok átalakítása során különböző passzív szolár eszközök „bevetése” is, amelyekkel a fűtési energiaszükséglet tovább csökkenhet.

Aggályok

Megvalósíthatóság

A tulajdonviszonyok, vagyis az, hogy nálunk a panelházak lakásainak nagy része vegyes- vagy magántulajdonban van, jelentős akadályt jelent az olyan felújítási munkákban, mint az utólagos külső oldali hőszigetelés, vagy a fűtés-szellőzés egységes korszerűsítése. Ez azt jelenti, hogy a teljes felújítás csak igen **jelentős mértékű állami és önkormányzati segítséggel** lehetséges. Félő, hogy ez manapság általánosságban nem, legfeljebb csak esetlegesen (pl. „mintaprojektek” formájában) jöhet szóba, akárcsak mostanáig. Ha azonban bontásban nem gondolkodhatunk, a munkát feltétlenül el kell kezdeni, különben az épületek majd maguk bontják le magukat.

Gazdaságosság

Ez esetben sajátos szempont, hiszen a teljes felújítás nem igazán jó üzlet. Közelítő számításaim szerint a vizsgált épület felújítási beruházási költségei az 1. és 2. táblázatok utolsó sora szerinti teljes felújítás esetén – a műszaki megoldásoktól függően - 15-18 év alatt térülnének meg a környezet rendbetétele nélkül.

De van, amit nem lehet pénzzel kifejezni: az *egészséges lakás* használata, a télen-nyáron *kellemes hőérzet-közérzet* nem pénzügyi kategóriák, „csupán” az életminőség jellemzői.

Szemlélet

A döntéshozók szemlélete. A Rózsadombról, Budakesziről vagy a Kossuth térről nézve talán nem is olyan rossz a helyzet. Pedig egyre rosszabb és rosszabb, az idő vasfoga nem kegyelmez.

Osztróluczky Miklós